

ZADATAK 1

I Povežite definiciju i pojam

a) <i>Selektivna funkcija</i>	d) <i>Duopson</i>	g) <i>Diskriminacija cena</i>
b) <i>Prirodni monopol</i>	e) <i>Oligopol</i>	h) <i>Kartel</i>
c) <i>Predatorno formiranje cena</i>	f) <i>Savršena konkurencija</i>	

1. Mogućnost da monopolista na osnovu svog položaja i različite elastičnosti tražnje odredi različite cene za istu robu.
2. Grupa nezavisnih organizacija koje se udružuju da bi regulisale proizvodnju i cene.
3. Tržišna situacija u kojoj postoje samo dva kupca nasuprot velikom broju prodavaca.
4. Tržište vrši izbor roba i usluga koje su društveno potrebne, a na osnovu odgovarajućih tržišnih informacija.
5. Tržišna situacija u kojoj postoji na strani ponude mnogo prodavaca i na strani tražnje mnogo kupaca.
6. Jedno preduzeće ima monopolski položaj i u mogućnosti je da zadovoljava potrebe celokupnog tržišta za određenim proizvodom ili uslugom uz niže troškove zbog postojanja ekonomije obima. Primer ovakvih preduzeća su u oblasti proizvodnje i distribucije električne energije, telekomunikacija...
7. Situacija kada učesnik na tržištu obara prodajnu cenu ispod troškova proizvodnje i usled toga beleži finansijske gubitke, a sa ciljem da istisne konkurenciju.
8. Tržišna situacija u kojoj postoji nekoliko prodavaca na strani ponude i više kupaca na strani tražnje.

II Dopunite

1. *Vođstvo cena* je: _____.
2. Karakteristike monopolskog tržišta su: _____.
3. Pri formiranju svoje cene, monopolista vodi računa o dva faktora: _____, dok oligopolista vodi računa sledećim faktorima: _____.
4. Tačka u kojoj je $MC=AVC=p$ je tačka _____.
5. Ako posmatramo tržišna stanja od slobodne konkurencije, preko nepotpune konkurencije, pa do monopola, može se primetiti da se veličina preduzeća _____, dok se broj preduzeća _____.
6. Izvori monopolskog profita su: _____.
7. Donja granica monopolske cene je određena profitom proizvođača sirovina koji treba da bude veći od _____, dok je gornja granica određena _____.
8. Monopolista zaustavlja proizvodnju kada je _____.
9. Kada monopolista određuje višu cenu svog proizvoda na domaćem tržištu u odnosu na inostrano to je _____.
10. Preduzeće na tržištu potpune konkurencije maksimizira svoj ukupni profit ako je ispunjen uslov da je _____.
11. Preduzeće obustavlja poslovanje u kratkom roku ako je tržišna cena jednaka ili manja od _____.
12. Ako je tržišna cena veća od AVC a manja od ATC , preduzeće će u uslovima potpune konkurencije _____ uz ostvarivanje _____. (Šta će uraditi sa proizvodnjom i da li će poslovati sa profitom ili gubitkom?)
13. Profit na konkurentnom tržištu je jednak _____. (napisati formule)
14. Konkurensko preduzeće prihvata cenu ili utiče na formiranje cene, dok monopolista formira cenu ili prihvata formiranu cenu. (Zaokružite tačne odgovore.)
15. Monopolističke organizacije su _____.
16. Ako je tržišna cena veća od graničnog troška preduzeće na tržištu potpune konkurencije _____ proizvodnju.

III Tačno/netačno

1. Monopolista je najčešće jedno veliko preduzeća koje drži najveći deo ponude na tržištu.
2. Preduzeća koja proizvode automobile na tržištu savršene konkurencije su velika i utiču na formiranje cene.
3. Postoji savršena konkurencija, ograničena konkurencija i monopoli. U nepotpunu konkurenciju spadaju oligopoli i monopolistička konkurencija.
4. Eksternalije postoje onda kada neko obavlja određene aktivnosti, od kojih drugi mogu imati koristi ili štete, ali ti drugi niti plaćaju niti dobijaju bilo kakvu kompenzaciju povodom tog efekta. Primer, za negativnu eksternaliju je zagađenost izazvana vožnjom automobila, dok za pozitivnu kurs ili trening zaposlenih koji će povećati produktivnost.
5. Apsolutno monopolističko preduzeće ima neelastičnu krivu tražnje i određuje cenu svojih proizvoda.
6. Kod savršene konkurencije postoji potpuna neelastičnost tražnje.
7. Marginalni prihod konkurentnog preduzeća jednak je ceni, dok je marginalni prihod monopolskog preduzeća manji od cene.
8. Oligopolisti najčešće primenjuju konkurenciju snižavanja cena.
9. Monopolista svoju ravnotežnu poziciju postiže u tački gde je cena veća od graničnog troška.
10. Proizvodna konkurencija u okviru monopola bazira se na tome da različita preduzeća iako prodaju proizvod po istoj ceni, ostvaruju različite profite zbog različitih troškova.
11. Za preduzeće na konkurentnom tržištu cena je data veličina, a to znači da je kriva tražnje vertikalna.
12. Ključni negativni efekti postojanja monopola se ispoljavaju u tri segmenta: efikasna alokacija resursa, ravnopravna distribucija dohotka i povećanje inovacija.
13. Cena avio karata za biznis i ekonomsku klasu je oblik diskriminacije cena.

IV Odgovorite:

1. Navedite koji su monopoli po nastanku u pitanju.
  - a. Proizvodnja oružja _____
  - b. Eko turizam _____
  - c. Elektroprivreda Srbije (EPS) _____

2. Navedite kom tržišnom stanju pripadaju:
  - a. Elektroprivreda Srbije (EPS) _____
  - b. Mercedes _____
  - c. Proizvodnja pšenice _____
  - d. Proizvodnja čelika _____
  - e. Proizvodnja deterđenta _____

V Šta mislite?

1. Da li monopoli treba da budu dozvoljeni? Šta mislite koji je najbolji način da se regulišu? *Intel* je najveći svetski proizvođač procesora. Da li vlada treba da dozvoli da ovaj proizvođač bude toliko velik i moćan?
2. Na tržištima mnogih proizvoda postoji jaka konkurencija. Da li je bolje da preduzeća na tim tržištima konkurišu cenama ili drugim faktorima?
3. Da li je u redu i fer da se zaračunavaju različite cene za isti proizvod?

VI Zadaci

1. Na osnovu datih podataka izračunajte ukupan prihod, prosečan prihod i marginalni prihod monopola. Grafički prikažite krivu tražnje, prosečan prihod i marginalan prihod.

Q	P Cena	TR	AR	MR
0	11			
1	10			
2	9			
3	8			
4	7			
5	6			
6	5			
7	4			
8	3			

2. Odredite maksimalan profit monopoliste primenom ukupnih i graničnih veličina ako su Vam poznati sledeći podaci:

Q	P Cena	TC	TR	MC	MR	
1	50	60				
2	45	70				
3	40	85				
4	35	105				
5	30	130				
6	25	160				
7	20	195				

- a) Odredite pri kojoj količini i ceni se ostvaruje maksimalan profit.
- b) Prikažite grafički.

VII Odgovorite na pitanja

1. Objasnite oblike monopolističke konkurencije.
2. Objasnite klasifikaciju tržišnih stanja koju je dao Pol Samjuelson.
3. Objasnite pretpostavke savršene konkurencije.
4. Objasnite srazmernu podelu rada na makroekonomskom nivou.
5. Nacrtajte i objasnite Štalbergovu tabelu.
6. Grafički prikažite i objasnite monopolski profit.
7. Grafički prikažite i objasnite maksimizaciju profita konkurentnog preduzeća.
8. Objasnite oblike diskriminacije cena. Objasnite uslove za sprovođenje diskriminacije putem cena.
9. Objasnite sfere imperfektnosti tržišta.

ZADATAK 2

Tema: Tržište, Oligopol, Kartel

OPEC I SVETSKO TRŽIŠTE NAFTE

Nekoliko zemalja proizvodi naftu. Ove zemlje stvorile su oligopol. One određuju koliko će da proizvode nafte i po kojim cenama će prodavati naftu.

Zemlje koje najviše proizvode naftu su formirale kartel pod imenom *Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC)*. U ovom kartelu su: Iran, Irak, Kuvajt, Saudijska Arabija i Venecuela. Do 1973. godine priključili su im se i Katar, Indonezija, Libija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Nigerija, Ekvador, Alžir i Gabon. Ove zemlje kontrolišu oko tri četvrtine svih svetskih rezervi nafte. Kao i svaki kartel, OPEC pokušava da poveća cenu smanjujući proizvodnju nafte. OPEC pokušava da smanji proizvodnju svake zemlje.

OPEC nastoji da ima visoku cenu za naftu. Ali svaki član kartela je u iskušenju da poveća proizvodnju da bi ostvario veći profit. Članovi OPEC se povremeno dogovaraju oko smanjivanja proizvodnje, ali među članovima ima onih koji varaju pa povećavaju svoju proizvodnju.

OPEC je imala najbolju saradnju među članicama u periodu od 1973. do 1985. godine. Tada su cene nafte porasle sa 2,64 US dolara za barel iz 1972. godine preko 11,17 US dolara u 1974., do 35,10 US dolara u 1981. godini. Ali početkom osamdesetih, članice su počele da se raspravljaju oko nivoa proizvodnje i OPEC je postala neefikasna. Do 1986. godine cena po barelu je pala na 12,52 \$.

OPEC danas nije tako efikasan kao ranije. Nedostatak kooperacije je smanjio profite ovih zemalja, ali je koristio potrošačima u svetu.

Pitanja:

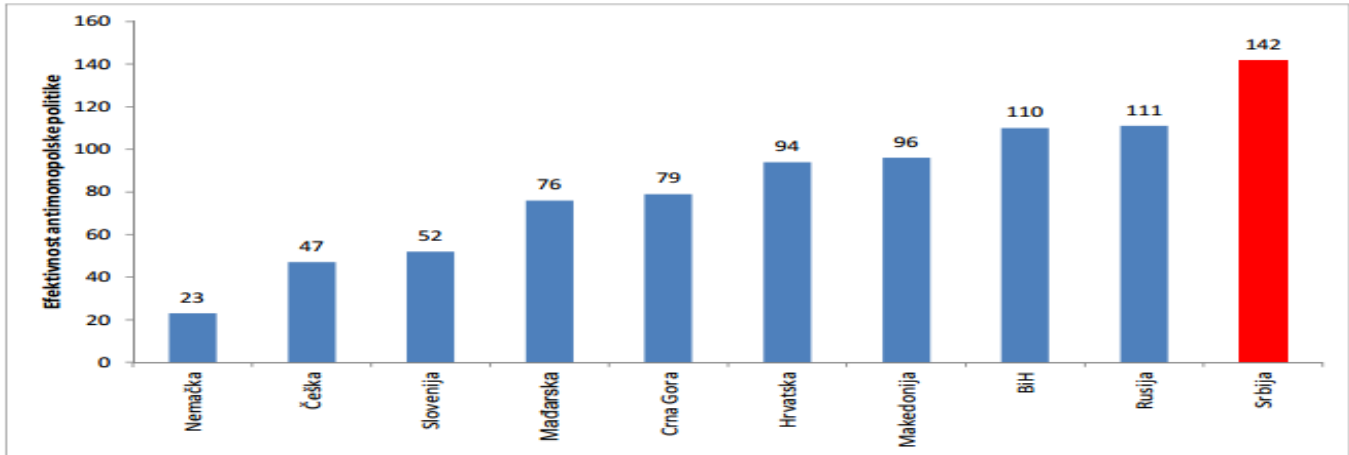
1. Šta je oligopol? Koji su načini poslovanja oligopola?
2. Kada oligopolista određuje cenu šta mora uzeti u obzir?
3. Šta je kartel? Karakteristike poslovanja objasniti na osnovu datog teksta.
4. Kako se odražava delovanje kartela na profite proizvođača, a kako kada se članice kartela ne slažu?

Izvor: Mankiw G. „Principles of Economics”, strana 353.

ZADATAK 3

Tema: Antimonopolska politika

Pogledajte raspoložive podatke i odgovorite na pitanja

Slika 1 - Pozicija R. Srbije prema efikasnosti antimonopolske politike na uzorku od 144 zemalja (Izvor: WEF, 2013)

WEF	INDIKATOR	RANG
<i>Global Competitiveness Report</i> Izvor: WEF, 2013 Uzorak od 144 zemlje	Indeks globalne konkurentnosti	95
	Efektivnost antimonopolske politike	142
	Intenzitet lokalne konkurencije	137
	Stepen tržišne dominacije	142
	Tržišne barijere	113
	Efikasnost rešavanja sudskih sporova	138
	INSEAD	INDIKATOR
<i>Global Innovation Index</i> Izvor: INSEAD, 2013 Uzorak od 141 zemlje	Globalni indeks inovativnosti	46
	Trgovina i konkurencija	97
	Intenzitet lokalne konkurencije	130

Slika 2 - Indikatori konkurencije R. Srbije (Izvor: Lončar, D. 2013. Savez ekonomista Srbije)

Pitanja:

- Kakvu politiku država može voditi prema monopolima?
- Šta su po Vašem mišljenju glavni problemi u vođenju antimonopolske politike u R. Srbiji i koji pristup u sprovođenju antimonopolske politike bi izabrali?
- U kojim sektorima srpske privrede su prisutni monopoli? Obrazložite odgovor.

Istraživanje (za studente koji žele da saznaju više o tržišnoj konkurenciji):

- Pronaći neke od osnovnih pokazatelja koncentracije tržišta (Herfindal – Hiršmanov indeks, Racio koncentracije, Horvat indeks, Indeks dominacije, Rozenblat indeks, Sveobuhvatni indeks industrijske koncentracije) za odabrane sektore privrede i interpretirati dobijene rezultate.
- Proučite delatnost Komisije za zaštitu konkurencije Republike Srbije (dostupno na <http://www.kzk.org.rs>)